

Reportatge. Els arxius són una font directa de documentació que poden ajudar a rescatar de l'oblit figures femenines desconegudes que expliquen el nostre passat

L'Arxiu Comarcal del Baix Ebre guarda documentació des del segle XII. FOTO: JOAN REVILLAS

Fina Mar, poetessa d'Alcanar. FOTO: CEDIDA PER LA FAMÍLIA

Sor Maria de Àgreda. FOTO: CEDIDA

Veus femenines entre vells arxius

MARINA PALLÀS CATURLA
TORTOSA

Els arxius són una font directa de documentació històrica. Més que un simple conjunt de documentació produïda o rebuda, resulten un tros d'història tangible. Però si la història l'escriuen els vencedors, com s'acostuma a dir, les vençudes al llarg de totes les guerres han sigut sempre les dones.

No obstant això, les figures femenines sí apareixen a la documentació, encara que en alguns casos no siga per mèrits propis sinó com a víctimes d'injustícies. Algunes dones ebrenques han passat a la història i són més conegudes, com, per exemple, Càndia Mo-

la «La Titaya», heroïna de la Guerra del Francès a Tortosa o Rosa Maria Molas, fundadora de les Germanes de la Consolació a la capital del Baix Ebre. D'altres més anònimes, però, han quedat oblidades.

«Hi ha dones que formen part de l'ideari col·lectiu, però fins ara s'ha fet poc esforç d'anar a les fonts directes», explica l'historiador i director de l'Arxiu Comarcal del Baix Ebre, Albert Curto. L'Orde de l'Atxa, orde honorífic concedit suposadament per Ramon Berenguer IV a les dones defensores de Tortosa durant el setge de 1149, és una d'aquestes figures. «Però és més aviat una llegenda. No té documentació fefaent», precisa en la

mateixa línia l'historiador Roc Salvadó.

Els llibres i les referències bibliogràfiques han contribuït a fer perviure certes figures en detriment d'altres. En paraules de Curto, «hi ha molts personatges que són importants i amb contingut, però que en la bibliografia no estan recollits». El llibre *Vides aixorejades*, amb articles dels historiadors Albert Curto, Emeteri Fabregat, Enric Querol, Roc Salvadó i Jacobo Vidal, recull un bon grup de personatges, alguns molt coneguts com Cristòfol Despuig, Federico Pastor i Lluís o Joaquín Bau però d'altres totalment inèdits, amb l'ànim de conservar una petita memòria de personatges que formen part del

patrimoni humà de les Terres de l'Ebre i que estan desats a l'oblit. Algunes de les dones que recollim a continuació, així com els seus contextos històrics, es troben en aquest interessant volum. Totes elles tenen en comú el fet que encara avui poguem resseguir els seus passos per la documentació que ha reflectit algun aspecte de la seua vida, obra o tragèdia particular.

Antònia na Celma

Durant l'Edat Mitjana a Tortosa tingué lloc un cas que, com explica l'historiador Albert Curto, demostra que la convivència de les tres

ment si la dona era la cristiana. A la Tortosa del 1387, Antònia (àlies na Celma), casada amb Francesc Celma, va ser acusada d'intimar amb un sarraí, el jove Bugurro. Per la documentació de l'època, es desprèn que va causar un enrenou a la ciutat. Durant l'interrogatori, la tortosina, que vivia a Remolins, va admetre que coneixia a Bugurro per ser amic del seu marit, ja que anaven a pescar junts, i en alguna ocasió havia anat a casa. Només una vegada ella hauria anat a casa del sarraí per anar a buscar el seu marit. No obstant això, la van acusar d'intimar amb ell, afirmant que se'ls havia vist junts a la Xiquina i a l'horta de Pimpí. El 1387 la vida anònima d'Antònia va protagonitzar a la Tortosa del moment un vertader enrenou administratiu i judicial i un gran trasbals social. Finalment va ser exculpada per falta de proves.

El llibre «Vides aixorejades» fa un repàs a personatges històrics destacats i desconeguts

cultures a la ciutat no era tan pacífica com s'acostuma a explicar. Per evitar el mestissatge, es prohibien les relacions carnals entre membres de les diferents comunitats i es considerava un crim una relació entre cristians i sarraïns, especial-

Maria Maldonada

L'historiador Curto explica que és molt estrany que als documents aparegue el nom concret d'una prostituta. A Tortosa en trobem una, Maria Maldonada, que exercia la prostitució a mitjans del segle XV. El poc que es coneix d'ella